

actiz

Een duurzame toekomst is een gezonde toekomst

branchevereniging van zorgorganisaties
verpleeghuiszorg | zorg thuis | revalidatie en herstel | jeugd

Voorwoord

We moeten de ouderenzorg fundamenteel anders organiseren. Niet alleen door de sterke stijging van de vraag naar zorg en het tekort aan zorgmedewerkers, maar ook omdat de gezondheid van onze planeet ernstig onder druk staat. ActiZ ziet de urgentie van verduurzaming en werkt aan een toekomstbestendige en duurzame ouderenzorg.

Opgave vraagt om versnelling

De opwarming van de aarde en de ontwikkelingen van de klimaatcrisis gaan sneller dan gedacht. Onmiddellijke actie en versnelling is noodzakelijk om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs nog te kunnen halen. De komende jaren zijn daarbij doorslaggevend. De zorgsector is verantwoordelijk voor 7% van de totale voetafdruk (CO₂-uitstoot) van Nederland en heeft daarmee een substantiële impact op het klimaat. Alle zorgorganisaties moeten hun bijdrage leveren aan de opgave om onze samenleving duurzaam te maken. Er zijn vele voorbeelden van zorgorganisaties waar hard wordt gewerkt aan het behalen van de klimaatdoelen. In deze publicatie neem ik u graag mee langs verschillende duurzame initiatieven in de ouderenzorg.

Duurzame initiatieven

De voorbeelden in de publicatie zijn slechts een greep uit de landelijke initiatieven. De ene organisatie investeert bewust in verduurzaming van het zorgvastgoed door CO₂-reductie en de energietransitie, denk aan isolatie, zonnepanelen en warmtepompen. De andere zorgorganisatie richt zich op een groene en gezonde leefomgeving, lokale inkoop en gezonde voeding.

Aanjagen van actie

Verduurzaming is geen gemakkelijke klus. Het vraagt om investeringen en het maken van keuzes over de uitvoering van duurzame maatregelen. ActiZ ondersteunt

leden door middel van actieve kennisuitwisseling, het organiseren van netwerken en webinars én het vertegenwoordigen van de sector in gesprekken met bijvoorbeeld ministeries, verzekeraars en banken. Op deze manier sporen we de ouderenzorg aan om in actie te komen.

De stevige verduurzamingsopgave vraagt om versnelling. ActiZ probeert leden zo veel mogelijk te ondersteunen om de versnelling als sector (verder) in te zetten. Deze publicatie laat zien dat er al veel gebeurt, dat is mooi en hard nodig. Laat u hierdoor inspireren!

Mireille de Wee
Voorzitter ActiZ kerngroep Wonen en Zorg

Inspirerende voorbeelden

Deze publicatie laat zien dat er al heel veel gebeurt in de sector. Met 21 voorbeelden van zorgorganisaties uit het hele land, ingedeeld in vier verschillende categorieën, willen we u inspireren en enthousiasmeren zodat er nog veel meer duurzame voorbeelden in de ouderenzorg komen.

Klik op één van de paginacijfers om naar de categorie te gaan.

Vastgoed

Voeding

Gezonde leef-
en werkomgeving

Circulariteit

Vastgoed

Zorgorganisaties werken op verschillende manieren aan verduurzaming van de zorg en CO2-reductie. Via routekaarten laten zorgorganisaties zien dat zij voortvarend aan de slag zijn met het verduurzamen van de gebouwen. De verduurzaming van vastgoed is geen gemakkelijke klus. Het uitvoeren van bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen is omvangrijk en vraagt een forse investering. In dit hoofdstuk worden zes voorbeelden beschreven van hoe zorgorganisaties aan de slag zijn met (het bouwen van) groene verpleeghuizen en energiebesparing. Bijvoorbeeld door gasloos te bouwen en met een warmtepomp.

Initiatieven

Klik op één van de paginacijfers om naar het artikel te gaan.

Masterplan voor het realiseren van de doelen in Klimaatakkoord bij SVRZ

Een duurzame woonzorglocatie waar bewoners in de natuur wonen bij BrabantZorg

Een toekomstgericht woonzorgcentrum volgens het 'Passief-Bouwen'-concept bij Klein Geluk

Zo duurzaam mogelijk ontworpen nieuwbouw bij Zorgbalans

Een volledig duurzaam & gezond verpleeghuis op Texel bij Omring

Een woonzorgcentrum te midden van de Floriade Expo 2022

Zorgorganisatie: SVRZ

Initiatief: Masterplan voor het realiseren van de doelen in
Klimaatakkoord

Dankzij masterplan energie- transitie bijna 100 procent CO2-reductie in 2030

De vraag hoe je wilt verduurzamen als zorgorganisatie, hangt veelal samen met hoe je zorglocaties eruitzien. Zorgorganisatie SVRZ heeft dankzij hun flink vernieuwde vastgoedportefeuille mooie resultaten behaald in het verduurzamen van hun organisatie. Maar de organisatie is zeker nog niet klaar. Het uiteindelijke doel is om de doelen van het Klimaatakkoord te realiseren. Rocco Rentmeester is de SVRZ-man achter dit plan genaamd Masterplan Energietransitie.

Wat houdt dit Masterplan Energietransitie van SVRZ precies in?

'Het Masterplan Energietransitie is onze routekaart om de vastgoedportefeuille van SVRZ in de komende jaren verder te verduurzamen. Niet voor enkele gebouwen, maar voor al ons vastgoed. In het plan is bepaald hoe en wanneer al onze zorglocaties en gebouwen CO2-uitstoot gaan reduceren. Dit willen we doen door onder meer gas in te ruilen voor volledig groene stroom. De ambitie van SVRZ is dat alle gebouwen in 2028 CO2-neutraal zijn en dat we geen fossiele brandstoffen meer gebruiken.'

'Voor onze organisatie is de doelstelling haalbaar, omdat de vastgoedportefeuille voornamelijk bestaat uit nieuwbouw. We hebben de afgelopen jaren veel grootschalige oudbouw vervangen met kleinschalige nieuwbouw. De kwaliteit van de nieuwbouw maakt het mogelijk om bij natuurlijke investeringsmomenten, zoals de vervanging van gasinstallaties, een energierenovatie of labelsprong uit te voeren. Daarbij vervangen we de bestaande cv-installatie door elektrische warmtepompen en gaan we van het gas af. Op de grotere locaties doen we dit met een tussenstap door een hybride installatie. Er zijn momenteel zes locaties die gasloos zijn en zes locaties met een hybride cv-installatie. Daarmee wordt onze CO2-uitstoot heel rap afgeschaald. Vol gas van het gas af, is niet voor niks de subtitel van het masterplan.'

Waar kwam de motivatie vandaan om het masterplan te schrijven?

'In 2019 bezocht ik samen met onze directeur bedrijfsvoering de Zorgvastgoeddag. Het ging die hele dag over duurzaamheid, duurzaamheid en nog eens duurzaamheid. Een bijzonder inspirerende dag. Op de terugweg in de auto besloten we het masterplan energietransitie te schrijven. Met het format van een masterplan hadden we in het verleden al wat ervaring opgedaan met de overstap naar kleinschalig wonen. Binnen een periode van twintig jaar is onze vastgoedportefeuille van grootschalige locaties omgebouwd naar kleinschalig wonen. Qua reikwijdte, investering en impact is de energietransitie eenzelfde soort opgave. Dat kan je niet een klein beetje doen. Daar moet je vol voor gaan.'

Hoe gaat het nu?

'In het vorige milieuplan van SVRZ - uit 2016 - was de doelstelling opgenomen om minimaal tien procent CO2-reductie te realiseren in 2020. Dat was wel een behoedzaam streven omdat het niet duidelijk was hoe het milieubeleid zich in de

loop van de jaren ging ontwikkelen. Het was bijvoorbeeld niet duidelijk of zonnepanelen financieel haalbaar werden en in welke mate. Deze ontwikkeling is gelukkig positief uitgevallen; op twintig locaties konden wij de daken vol leggen met zonnepanelen. En dan gaat het opeens snel. De 28 procent reductie waar we eind 2020 op uitkwamen, overtrof zelfs onze eigen verwachtingen. Het masterplan zorgt ervoor dat we het tempo erin houden en doorgaan met grote stappen zetten. Zo zijn we in 2020 een pilot gestart met regionaal opgewekte duurzame stroom voor onze locatie met het grootste elektriciteitsverbruik. Echte Zeeuwse stroom, lokaal ingekocht. Hier willen we in de toekomst mee doorgaan en dan gaat de CO2-uitstoot op onze elektra de komende jaren vrijwel naar nul toe.'

Wat is uiteindelijk jullie einddoel?

'We zijn goed onderweg. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat zorgorganisaties voor 2030 50 procent CO2-reductie moeten realiseren. Het streven in het nieuwe coalitieakkoord is zelfs 55 procent CO2-reductie in 2030. Met de eerdere stappen die SVRZ al heeft genomen en de versnelling door uitvoering van het masterplan, verwachten wij dat we in 2030 al tegen de 100 procent CO2-reductie aanzitten. De samenstelling van onze vastgoedportefeuille maakt het mogelijk dat we zulke doelstellingen kunnen stellen. Heb je een andere portefeuille, dan is dat niet helemaal haalbaar. Dat we zo snel gaan heeft ook zijn grondslag in het feit dat wij als SVRZ gewend zijn om een voortrekkersrol te nemen. Als grootste ouderenzorgorganisatie in Zeeland zit dat in ons DNA. Dus bij een belangrijk maatschappelijke uitdaging als duurzaamheid nemen wij graag onze verantwoordelijkheid.'

Smaakt dat verduurzamen naar meer?

'Zeker, naast het verduurzamen van het vastgoed, vergroenen we ook ons bedrijfswagenpark. In 2020 zijn twintig bedrijfsauto's op brandstof ingeruild voor elektrische. Voornamelijk gebruikt door de wijkverpleging die korte afstanden afleggen. De zelf opgewekte stroom van onze 6.500 zonnepanelen leveren elektriciteit waarop de auto's rijden. Het mooie aan dit project is dat zelfs met de investering in laadpalen op verschillende locaties, het binnen de afschrijvingstermijn voordeliger is dan doorgaan met op fossiele brandstof rijden. Een ontwikkeling die ook interessant kan zijn voor andere zorgorganisaties. Ondanks dat het slechts één procent van onze gerealiseerde CO2-reductie omvat, bespaart de aanschaf van de elektrische personenauto's 55 ton CO2 per jaar. Hiermee zijn we letterlijk duurzaam op weg.'

Zorgorganisatie: BrabantZorg
Initiatief: Een duurzame woonzorglocatie waar bewoners in de natuur wonen

Woonzorglocatie Nieuwe Hoeven in Schaijk

In Schaijk vernieuwt BrabantZorg de inmiddels 50 jaar oude woonzorglocatie Nieuwe Hoeven met veel oog voor duurzaamheid en de natuur. De nieuwe, kleinere gebouwen (zeven in totaal) liggen op een groen terrein midden in de natuur, dat het karakter krijgt van een buurtschap.

Er komen tuinen, dierenweides en wandelpaden waar de bewoners zich vrij kunnen bewegen. De natuur krijgt een belangrijke plek in het leven van de bewoners.

Om de gebouwen duurzaam te maken worden ze volledig gasloos en er komen honderden zonnepanelen op de daken. De gebouwen gebruiken de bodem voor verwarming en koeling. Gedurende de bouw wordt de CO2 sterk gereduceerd

als gevolg van de materiaalkeuzes voor de gebouwen, bijvoorbeeld door het toepassen van hout.

De eerste twee groepswoningen worden al voor de bouwvak van 2022 opgeleverd. In het najaar verhuizen de eerste bewoners. Het doel is om medio 2023 de gehele nieuwbouw op te leveren, bestaande uit tien groepswoningen voor in totaal 90 bewoners.

Zorgorganisatie: KleinGeluk
Initiatief: Een toekomstgericht en duurzaam gebouwd woonzorgcentrum volgens het 'Passief Bouwen-concept'

Woonzorgcentrum Veldhuis in Apeldoorn

Veldhuis is een woonzorgcentrum met 86 appartementen voor bewoners met een Wlz-indicatie. Zorgorganisatie KleinGeluk ontving voor Veldhuis het certificaat 'Passief Bouwen' en een prijs voor het mooiste en beste gebouw.

Passief bouwen is gebaseerd op een goed geïsoleerde schil die in de winter alle warmte binnenhoudt en in de zomer de hitte buitenhoudt. Er wordt daarbij geen gebruik gemaakt van gas of een warmtepomp waardoor de energievraag zo laag mogelijk is. De energie die het gebouw wel gebruikt, wordt zoveel mogelijk opgewekt met duurzame energiebronnen. Op het dak liggen bijvoorbeeld zonnepanelen. Deze vorm van bouwen is daarmee duurzaam, bespaart energiekosten en

levert een bijdrage aan het tegengaan van klimaatverandering. De lage exploitatie, het goede binnenklimaat en het hoge comfortniveau maken Veldhuis tot een geslaagd geheel.

Zorgorganisatie: Zorgbalans

Initiatief: Zo duurzaam mogelijk ontworpen nieuwbouw, bestaande uit twee gebouwen, Saanensduin en Horstendaal

De parel aan onze kroon qua duurzaamheid voor groepswonen

Omdat goede zorg heel persoonlijk is. Dat is het motto van ouderenzorgorganisatie Zorgbalans, actief in Kennemerland en Zuid-Holland Noord. Die goede zorg vertaalt zich ook in een goed onderkomen. Een treffend voorbeeld daarvan is de nieuwbouw van de twee nieuwe gebouwen Horstendaal en Saanensduin in Bennebroek, die sinds juni 2018 in gebruik zijn. Zonder gasaansluiting, maar met 500 zonnepanelen en triple glas. 'Dit is het pareltje aan onze kroon qua duurzaamheid voor groepswonen met dementie.'

Manager Vastgoed Rob Huijsmans van Zorgbalans laat met gepaste trots zien wat zijn organisatie in Bennebroek heeft gerealiseerd. 'Onze zonnepanelen leveren ongeveer negen procent van het totale elektriciteitsverbruik van de woonzorglocaties.' Daarmee zet Zorgbalans weer een flinke stap in haar ambities voor de verduurzaming van het energiegebruik. 'Van het vervangen van cv-ketels tot het vergroten van de bewustwording. Onze conclusie was dat het afstoten van oudere panden voor nieuwbouw verreweg de meeste zoden aan de dijk zet. Daarmee realiseer je de grote klappers.'

Boven de eis

Binnen de mogelijkheden van de techniek zijn twee zo duurzaam mogelijke gebouwen neergezet. 'Ons uitgangspunt was gasvrij met optimaal comfort voor de bewoners,' aldus Huijsmans. 'We hebben geprobeerd om alles zo duurzaam mogelijk te doen. Zo liggen er 500 zonnepanelen op het dak en zijn beide gebouwen goed geïsoleerd.' En vooral géén gas. Een luchtwaterwarmtepomp op het dak zorgt voor verwarming en koeling. Volgens adviseur Guus Feijen zijn de gebouwen van eenvoudige installaties voorzien, ook qua onderhoud en storingsgevoeligheid. En niet elk vertrek heeft airconditioning, alleen de gemeenschappelijke woonkamers en een activiteitenruimte. 'Ik houd ervan om een gebouw heel goed te ventileren en deze gebouwen scoren twee tot drie keer boven de ventilatie-eis in het Bouwbesluit. Daarnaast is er geen tocht of lawaai. In de studio's waar de mensen wonen, hoor je niets. En alle verlichting is led. We hebben heel veel aandacht besteed aan de lux-waarden.'

Alle extra inzet heeft geresulteerd in een topzorglocatie. Rob Huijsmans kan dan ook niet anders dan tevreden zijn. 'We overtreffen onze ambities en zitten nu op zo'n 40 procent daling van de CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990. De prognose is dat we een daling van 57 procent halen in 2030, daarmee halen we ook de aangescherpte doelstelling van het kabinet van 55 procent CO₂-reductie in 2030. Maar dan hebben we dus nog wel een slag te maken. Met deze gebouwen zitten we nu in de voorhoede. Maar ik ben ervan overtuigd dat dit over een paar jaar heel normaal is.'

Kostenplaatje

'Duurzaam bouwen gaat verder dan alleen geen gasaansluiting,' benadrukt projectleider Johannes Zondag van Mondria Advies de gezamenlijke visie. Iedereen was zich er ook van bewust dat duurzaam bouwen een hoger kostenplaatje met zich meebracht. De investering in triple glas met zwaardere

kozijnen, de zonnepanelen en de duurzame installaties maakten dit specifieke project zo'n tien procent duurder. Projectleider Arjo Schilder van HK-Consultancy geeft aan dat het projectteam graag grip wilde houden op de kwaliteit. 'Daarom hebben we gekozen voor een bouwteamsselectie in plaats van een aanbesteding. Daarnaast hebben we de installateur zelf gekozen en alle installaties ook zelf ingekocht.'

Plek voor de lange termijn

Horstendaal en Saanensduin is samen met HK-Consultancy, Mondria Advies, HJK Architecten, Adviesbureau Feijen, aannemer Ooijevaar en installateur Schulte & Lestraden gerealiseerd op de plek waar een oude kliniek van GGZ InGeest stond. De locatie is onderdeel van een wijk. 'Ik wilde geen voorziening met hekken', onderstreept Huijsmans. 'We doen dit omdat we het de moeite waard vinden om goede huisvesting voor kwetsbare ouderen te realiseren. Het is mooi om dit soort terreinen te behouden en te integreren in de samenleving. Het is een plek voor de lange termijn, waar onze mensen welkom zijn.'

Zorghotelkamer

In totaal hebben 64 bewoners elk een nieuw en eigen zorgappartement tot hun beschikking gekregen: 32 in het Horstendaal-gebouw en 32 in het daar recht tegenovergelegen Saanensduin. 'Dat is voor die mensen echt hun eigen huis', stelt een trotse locatiemanager Juul Sparla. 'De bewoners zijn ouderen met dementie die in een kleinschalige groepswoning wonen. Elk appartement heeft een eigen badkamer en per acht appartementen is er een gezamenlijke woonkamer en keuken. De appartementen zijn drie meter hoog dus er zit gewoon lucht in! Het zijn studio's die voelen als een soort zorghotelkamer. Met veel licht en daglicht. Dat is immers kwaliteit van leven.'

Zorgorganisatie: Omring
Initiatief: Een volledig duurzaam & gezond verpleeghuis op Texel:
 het Groene Verpleeghuis

Het Groene Verpleeghuis op Texel

Omring is actief bezig met verduurzamen. Zo is er een programmamanager MVO (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) aangesteld en is MVO een strategisch onderwerp in de herijkte meerjarenstrategie. Daarbij staat een nieuwe balans tussen sociale, ecologische en economische aspecten centraal.

Deze ambities worden heel concreet in de plannen voor de bouw van een volledig duurzaam en gezonde woonzorglocatie op Texel. Daarin komen alle ingrediënten van duurzaamheid waar Omring tot nu ervaring mee heeft opgedaan, bij elkaar. Het Groene Verpleeghuis moet echt een iconproject voor de langdurige zorg worden, vinden ze bij Omring. Want de zorgsector loopt flink achter met duurzaamheid, terwijl er veel mogelijk is. Naast een showcase op het gebied van duurzaamheid en gezondheid willen ze dus ook zeker andere zorgorganisaties en marktpartijen inspireren. De verwachting is dat het Groene Verpleeghuis medio 2024 klaar is.

Eind 2021 won Omring de juryprijs voor het beste Duurzame Zorgidee 2021 tijdens het Green Deal Congres Duurzame Zorg. Sindsdien is er op een innovatieve manier een uitvraag in de markt gezet voor het selecteren van een consortium van circulaire en inclusieve ontwerpers en bouwers die het project zullen bouwen.

‘Als je in de gezondheidszorg werkt, kun je niet om duurzaamheid heen.’

Zorgorganisatie: Zorggroep Almere
Initiatief: Een woonzorgcentrum te midden van de Floriade Expo 2022

Geen traditioneel verpleeghuis

De Floriade Expo vindt eens in de tien jaar in Nederland plaats. In 2022 is dat in Almere met het thema Growing Green Cities. Het staat in het teken van oplossingen die nodig zijn om steden groener, gezonder en leuker te maken.

Opvallend is dat op de plek van de expositie een woonzorgcentrum is gebouwd van Zorggroep Almere. Het gebouw, Woonzorgcentrum Flora, staat in de wijk Hortus en is in slechts anderhalf jaar tijd tot stand gekomen. Het past qua uitstraling op de Floriade, met een bloeiende tuin en groene gevels. Er is gebruik gemaakt van zoveel mogelijk natuurlijke en/of gerecyclede producten, zoals de aluminium beplating

van onder andere oude mountainbikes. Daarnaast is het gebouw helemaal energieneutraal. Flora is geen traditioneel verpleeghuis, maar een woongemeenschap met de nadruk op welzijn, volgens de principes van Planetree. De bewoners zijn mensen met dementie, en zij hebben een prachtig uitzicht op de tuinen en paviljoens van de Floriade.

Voeding

Zorgorganisaties zijn actief aan de slag met gezonde en milieuvriendelijke voedingsconcepten en het terugdringen van voedselverspilling. Niet alleen jongeren, maar ook ouderen zijn steeds meer bereid om vegetarisch te eten. In dit hoofdstuk vijf voorbeelden van hoe zorgorganisaties aan de slag zijn met voeding. Denk aan meer plantaardige eiwitten, kleinere porties vlees, inkoop van lokale producten en delen van overtollige producten.

Initiatieven

Klik op één van de paginacijfers om naar het artikel te gaan.

Duurzaam servicecentrum van Interzorg

Minder voedselverspilling bij Mijzo

Delen en verspilling tegengaan met de buurtkoelkast van NNCZ

Efficiëntere inkoop door één menu voor bewoners bij Beweging 3.0

Meer plantaardige voeding bij St. Pieters en Bloklandsgasthuis

Zorgorganisatie: Interzorg Noord Nederland
Initiatief: Het bij elkaar brengen van aparte, ondersteunende functies in één servicecentrum waardoor slimmer verduurzamen mogelijk is

‘Als je het zo duurzaam mogelijk wilt, dan moet je het zelf doen’

Een uniek concept waarbij alle logistieke en ondersteunende aspecten van de organisatie bij elkaar worden gebracht op één locatie, een Servicecentrum. De bereiding van maaltijden, het wassen van kleding en het distribueren van hulpmiddelen allemaal onder één dak, uitgevoerd met gebruik van duurzame energiebronnen.

In plaats van elke afzonderlijke locatie te verduurzamen komt alles samen op één centraal punt. En daarmee wordt niet alleen kostenbesparend gewerkt, er wordt ook zo duurzaam mogelijke zorg geleverd.’

Het Servicecentrum is in 2020 in gebruik genomen. Elly van der Woude is manager van het Servicecentrum en een van de drijvende krachten achter de totstandkoming. Zij weet als geen ander welke uitdagingen het project met zich meebracht en wat het oplevert.

Van dieetvoeding naar Servicecentrum

Van der Woude werkt al ruim zeven jaar bij Interzorg, een zorgorganisatie met negen grote locaties in Noord- en Midden-Drenthe waar ongeveer 800 cliënten wonen. In haar huidige functie is ze eindverantwoordelijk voor de facilitaire dienstverlening, inkoop, ict en vastgoed. Vanaf het begin is ze al betrokken bij het project: ‘Het Servicecentrum is eigenlijk een uitloop van een eerder

project om de dieetvoeding te verbeteren. In plaats van pakjes en flesjes, wat vaak gewoon niet lekker is en veel kost, was het idee om de dieetvoeding zelf te gaan maken. Dit wilden we doen met natuurlijke producten, duurzaam en zonder additieven. Daarvoor hebben we een kleine, nog bestaande oude, keuken ingericht om de voeding te bereiden en te distribueren.’

Het succes van de dieetvoeding gaf de mogelijkheid om verder te denken. Van der Woude: ‘Eigenlijk kwam al snel de vraag: als we dit doen voor dieetvoeding, waarom doen we dat dan niet voor de normale maaltijden? Als je het zo duurzaam mogelijk wilt, streekgebonden en zonder additieven, dan moet je dat gewoon zelf gaan bereiden. Maar toen de eerste plannen op tafel lagen, kwamen we al snel tot de conclusie dat een solistische keuken op deze schaal moeilijk kostendekkend is. We moesten groter en echt anders denken. Vanuit die ambitie is het Servicecentrum ontstaan.’

Combinatie van keuken en wasserij

Samen met de centrale keuken voor de bereiding van de warme maaltijden vormt de wasserij de belangrijkste functie binnen het Servicecentrum. Met een formaat van bijna drieduizend vierkante meter en het gebruik van de meest moderne was-technieken kan men met recht spreken van een volwaardige wasserij. ‘Omdat het wassen van persoonsgebonden kleding altijd een issue is geweest op onze zorglocaties, zagen we een centrale wasserij als mooie toevoeging voor het Servicecentrum. Mede ingegeven door onze ambitie om ook een werkplek te bieden aan mensen met een verstandelijke beperking, hebben we naast kleding ook makkelijk verwerkbaar was toegevoegd zoals handdoeken en linnengoed.’

De verduurzaming van het Servicecentrum

‘Door vanuit het Servicecentrum alle andere zorglocaties van eten, schone was en hulpmiddelen te voorzien kunnen we de grote keukens en wasserijen op de locaties zelf sluiten. Naast de keuken en wasserij biedt het Servicecentrum onderdak aan het magazijn, logistiek en alle kantoorfuncties. Deze waren eerst verspreid over verschillende locaties in de regio. Door al deze aparte, ondersteunende functies van de zorgorganisatie bij elkaar te brengen in het Servicecentrum kunnen we veel slimmer verduurzamen. In plaats van elke afzonderlijke locatie te verduurzamen brengen we nu alles samen op een centraal punt.’

Al vanaf de totstandkoming van het Servicecentrum speelde duurzaamheid een belangrijke rol. ‘Zo wassen we met grondwater en zijn er zonnepanelen op het dak geplaatst voor duurzame energie; het kantoor en de keuken zijn hierdoor volledig gasloos. Voor de wasserij lukt dit nog niet volledig. Daarnaast is het aantal verkeersbewegingen (logistiek) enorm afgenomen, wat de CO₂-afdruk positief beïnvloedt.’

De bewoners

‘In het begin waren de cliënten nog ontevreden’ aldus Van der Woude. ‘We konden namelijk niet gelijk aan de kwaliteit voldoen die we in eerste instantie wilden. Er raakte bijvoorbeeld nog wel eens een kledingstuk kwijt in de was. Ook waren er klachten over het eten. Doordat we dagelijks zelf gingen koken, kwamen er verschillen in smaak. Een bietje in de zomer smaakt anders dan in de winter. En een speklapje is de ene dag wat langer doorbakken dan de dag daarvoor. Koken blijft mensenwerk.’

‘Daarnaast vertraagde corona soms ook de implementatie van het Servicecentrum. Maar we zijn erg blij met het onlangs gegeven compliment van de cliëntenraad. De cliënten en de medewerkers hadden bij hen aangegeven dat ze het eten nu beoordelen op hotelkwaliteit. Op dit moment is de basis van zowel de keuken als de wasserij op orde, maar er blijft altijd ruimte voor verbetering.’

Flexibel zonder grote kosten

‘De sleutel om tot realisatie te komen van het project is dat we in principe nergens aan vastzitten. We huren namelijk het pand en betalen voor het gebruik van de wasserij en keuken. Juist door deze manier van werken en zonder grote eigen investeringen hebben we het tot stand gebracht. Dit betekent tevens dat we na vijftien jaar weer vrij zijn om het anders te organiseren zonder dat we schulden achterlaten.’ Met dit model blijft Interzorg flexibel in relatie tot de grote veranderingen die de komende jaren staan te gebeuren in de (ouderen)zorg. ‘Er is alleen een extra eigen investering gedaan in het verduurzamen van het geheel. Dit verwachten we de komende jaren terug te verdienen door het terugbrengen van de energielast.’

‘Waar we vooral trots op zijn is dat we mensen in hun kracht laten werken. Met oog op de krimpende arbeidsmarkt is personeelsschaarste de grootste uitdaging van onze sector. Onze manier van werken, in combinatie met het Servicecentrum, ontlast de zorgmedewerker door bepaalde taken zoals koken en wassen over te laten nemen door personeel dat daar specifiek voor is opgeleid. Doordat iedereen nu werkt op een plek waar zijn of haar passie ligt, zijn ze van echte toegevoegde waarde voor de cliënten.’

Zorgorganisatie: Mijzo
Initiatief: Minder voedselverspilling

Zorgorganisatie Mijzo zet innovatief in op minder voedselverspilling

Zorgorganisatie Mijzo is de eerste ouderenzorgorganisatie in Nederland die actief gebruik maakt van de app Too Good To Go. Op dit platform bieden restaurants en winkels voeding aan die niet verkocht is.

Mijzo bereidt niet alleen maaltijden voor bewoners, maar ook voor bijna 200 mensen in de gemeentes Altena en Waalwijk, via 'tafeltje dekje' vanuit vier locaties. Gemiddeld houden ze zo'n een à twee maaltijden per dag over per locatie en die zetten ze dan op de app. Ze zijn hier begin 2020 mee gestart en hebben

inmiddels bijna 5000 maaltijden gered. Hiermee zetten ze ook in op de wijkfunctie van de zorgorganisatie, want er komen allemaal verschillende buurtbewoners naar de locaties. En, niet onbelangrijk: iedereen vindt het heerlijk. Ze krijgen 4,7 van de 5 sterren voor hun maaltijden.

Zorgorganisatie: Noord Nederlandse Coöperatie van Zorgorganisaties
Initiatief: Delen en verspilling tegengaan met de buurtkoelkast

Buur voor Buur

De Noord Nederlandse Coöperatie van Zorgorganisaties (NNCZ) is in 2022 samen met inwoners van wijken en dorpen gestart met het project 'Buur voor Buur.' Bij alle woonzorgcentra van de NNCZ worden buurtkoelkasten geplaatst: buiten het pand, overdekt en voor iedereen toegankelijk.

Zowel de NNCZ als buurtgenoten kunnen overtollige producten in de koelkast zetten, waar anderen die daar behoefte aan hebben weer hun voordeel mee kunnen doen. Het voornaamste doel: delen, verspilling tegengaan en samen een vangnet zijn

voor elkaar. Roeli Mossel, bestuurder NNCZ: 'We willen een onderdeel zijn van de samenleving. Wij hebben namelijk de overtuiging dat je samen een vangnet kunt zijn voor kwetsbare medemensen.'

Zorgorganisatie: Beweging 3.0
Initiatief: Eén menu voor bewoners waardoor er niet meer te ruim wordt ingekocht

'Menu van de chef' voor verduurzaming

In november 2021 ondertekende zorgorganisatie Beweging 3.0 samen met de gemeenten Amersfoort en Leusden de Green Deal-Duurzame Zorg.

Duurzaamheid wordt bij Beweging 3.0 niet alleen grootschalig aangepakt door het plaatsen van zonnepanelen of het aansluiten op het warmtenet. Ook leveren ze door aanpassing in het menu een bijdrage aan een duurzamere wereld. Met de introductie van 'Het menu van de chef' krijgen de bewoners

het gehele jaar door een gevarieerde, gezonde en kwalitatief hoogwaardige maaltijd. Gezondheid staat hoog in het vaandel: het menu bevat meer (seizoensgebonden) groenten, minder (maar beter) vlees en bestaat uit kleinere porties. Hierdoor wordt minder eten weggegooid en verspilling tegengegaan.

Zorgorganisatie: St. Pieters en Bloklandsgasthuis
 Initiatief: Meer plantaardige voeding toevoegen aan het menu

‘De verduurzaming van het menu kost ons niets extra, maar levert wel veel op’

Steeds meer Nederlanders staan open voor vegetarische maaltijden bij het avonddiner of tussendoor. Niet alleen jongeren, maar ook ouderen zijn bereid om vaker vegetarisch te eten. Imke Houben, projectleider duurzaamheid bij het Gasthuis, vertelt hoe ze bij hun op de locatie aan de slag gaan met een pilot om CO₂-uitstoot te reduceren door meer plantaardig voedsel te stimuleren. De pilot is een samenwerking van het ministerie van VWS en Intrakoop, een inkoopcoöperatie van zorgorganisaties.

Waarom de focus op voeding in verduurzaming?

‘St. Pieters en Bloklandsgasthuis wil graag bijdragen aan de verduurzaming van de samenleving. We hebben de Green Deal Duurzame Zorg getekend en proberen op verschillende manieren de CO₂-uitstoot te verminderen door te verduurzamen. We moeten als zorgorganisatie namelijk ook bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstellingen. Vanuit mijn achtergrond in de levensmiddelenindustrie vind ik het belangrijk om ook het thema voeding mee te nemen. De pilot voeding is een mooie eerste stap. Door een verhoging van groenten in de maaltijden en het verminderen van vlees kunnen we onze keuken verduurzamen en de CO₂-uitstoot verminderen.’

Betekent dit concreet minder traditionele gerechten zoals aardappels, groente en vlees?

‘We hebben inderdaad ons menu aangepast en meer vegetarische keuzes toegevoegd. Maar de bewoner mag zelf een gerecht kiezen en er is altijd een vleesoptie. Uit een enquête onder bewoners bleek dat veel ouderen het belangrijk vinden om af en toe vegetarisch te eten en zo hun steentje bij te dragen aan verduurzaming. Ik was blij met dit resultaat, het laat zien dat ouderen zelf ook bezig zijn met het milieu en de toekomst van hun (klein)kinderen. We verduurzamen de keuken niet alleen door meer vegetarische opties, maar ook door kleinere porties vlees per gerecht, vervangen van rundvlees door kip/kalkoen en minder zuivel in desserts. En wanneer we dierlijke producten inkopen kijken we naar de betere keurmerken.’

Hoe reageren bewoners op de vermindering van vlees in hun maaltijden?

‘Het is voor ons erg belangrijk dat de waardering van het menu behouden blijft. Goede voeding is voor bewoners waardevol als het om gezondheid gaat, maar ook om de beleving. We houden goed in de gaten wat de bewoners lekker vinden. Zo viel de vegetarische lasagne goed in de smaak, maar de groenteburger wat minder. Er zijn natuurlijk altijd mensen die niet open staan voor vegetarisch eten en dat is prima. Bewoners konden voorafgaand aan de pilot een artikel over duurzaamheid lezen in het kwartaalblad ‘De verbinding’, met daarin informatie over de invloed van vlees op het milieu.’

Wat zijn jullie doelstellingen voor de pilot?

‘Onze doelstelling is 10 procent minder vleesconsumptie en 10 procent minder rundvlees binnen het vleesaanbod. Dit levert uiteindelijk een vermindering van CO₂-uitstoot op.’

Onze belangrijkste randvoorwaarde is om het allemaal binnen hetzelfde budget te realiseren. De verduurzaming kost voor ons dus niets extra maar levert wel veel op. Voor de bewoners levert het wellicht ook een stukje voldoening op. En in overleg met een diëtiste zorgen we dat de voedingswaarden van de maaltijden behouden blijven en de bewoners genoeg eiwitten binnenkrijgen.’

Kun je al wat tips delen met andere zorgorganisaties die hun keuken willen verduurzamen?

‘Het is belangrijk dat je de focus legt op de gerechten die zonder vlees ook erg smakelijk zijn. Zo zat er voorheen standaard vlees in de soepen, terwijl dit helemaal niet altijd nodig is. Ook gerechten als pasta en curry zijn lekker zonder vlees. En let op hoe je het ‘verkoop’t’: champignonragout op het menu spreekt meer aan dan vegetarische ragout. Wij gebruiken soms ook vleesvervangers, maar zijn er wel terughoudend mee want ze zijn vaak duur en bevatten veel zout. Verder zal Intrakoop de tips & tricks van alle zorgorganisaties bundelen en delen.’

‘Het is voor ons erg belangrijk dat de waardering van het menu behouden blijft.’

Gezonde leef- en werkomgeving

De invloed van een gezonde leef- en werkomgeving is groot, en kan een direct effect hebben op de gezondheid van bewoners, bezoekers en medewerkers. Zorgorganisaties zijn op allerlei manieren bezig met een gezonde leef- en werkomgeving, bijvoorbeeld door beweegtuinten, huisdieren in het verpleeghuis, een zorgboerderij, het bieden van rookvrije zorg en e-bikes beschikbaar maken voor medewerkers.

Initiatieven

Klik op één van de paginacijfers om naar het artikel te gaan.

Een zo groen en gezond mogelijk leefklimaat voor bewoners en medewerkers bij Zorggroep Zaanstreek

Een tuin met een beweeg- en ontmoetroute bij Rijnwaal Zorggroep

Een helende omgeving door middel van architectuur bij Vilente

E-bikes voor thuiszorg-medewerkers van Vierstroom

Een rookvrije zorglocatie bij WelThuis

Zorgorganisatie: Zorggroep Zaanstreek - zorgcentrum Mennistenerf en zorgcentrum Pennemes

Initiatief: Een zo groen en gezond mogelijk leefklimaat voor bewoners en medewerkers

Zo vitaal en duurzaam mogelijk leven, wonen en werken

Een levende kerststal zette het thema duurzaamheid op de agenda bij zorgorganisatie Pennemes en Mennistenerf in Zaandam. Bestuurder en ActiZ-ambassadeur Duurzaamheid Leo Groenendaal: 'Omdat we in een versteende omgeving leven, hebben we van alles bedacht om een zo groen en gezond mogelijk leefklimaat voor bewoners en medewerkers te creëren.'

'Toen ik in 2013 als bestuurder bij Pennemes en Mennistenerf (inmiddels heet de overkoepelende zorgorganisatie Zorggroep Zaanstreek) kwam werken, werden er plannen voor kerst gemaakt. Het idee van een echte, levende kerststal met echte kerstbomen is toen ontstaan. Ik ben een natuurliefhebber en woon in de Achterhoek. Ik ben destijds zelf met een aanhanger vol dieren naar locatie Pennemes gereden om de kerststal te creëren. De kerststal kreeg een prominente plek in de binnentuin, met goed zicht vanuit het restaurant. Bewoners, medewerkers, bezoekers en buurtbewoners vonden het fantastisch. De kippen bleven en met Pasen kwamen er ook kuikens en een broedmachine bij.'

'Verduurzamen in de zorg kent meerdere pijlers: CO₂-uitstoot terugdringen, circulair en maatschappelijk verantwoord inkopen, minder medicijnresten in het water en een gezonde werk- en leefomgeving voor medewerkers en cliënten.' Pennemes en Mennistenerf houden zich vooral bezig met het thema gezonde werk- en leefomgeving. 'Daar gaat ons zorghart sneller van kloppen', vertelt Groenendaal. De levende kerststal bleek het begin van een transformatie op het gebied van duurzaamheid bij de organisatie. Na het uitvoeren van een energiescan zijn er diverse duurzame maatregelen doorgevoerd. Het ene groene idee heeft haast als vanzelfsprekend tot het volgende geleid.

:'We stimuleren dat dieren een onderdeel uitmaken van het leefmilieu.'

Kleine veranderingen met grote duurzaamheidswinst

Leo Groenendaal: 'Omdat we in een versteende omgeving leven, hebben we van alles bedacht om een zo groen en gezond mogelijk leefklimaat voor bewoners en medewerkers te creëren. We hebben een daktuin aangelegd, waar onder meer groente en kruiden verbouwd worden, we hebben zwaluwkasten opgehangen om een bedreigde gierzwaluwkolonie te huisvesten en we hebben bijenkasten geplaatst. We zijn samen met de gemeente Zaandam betrokken bij de totstandkoming van een 'tiny forest'. Alles ten behoeve van groen, maar ook voor de ontmoeting.'

'Er zijn knuffelkippen en -konijnen en dieren op de afdeling. We stimuleren dat dieren een onderdeel uitmaken van het leefmilieu. We moedigen iedereen aan om huisdieren mee te nemen, bewoners genieten hier zichtbaar van', aldus Groenendaal.

Gecomposteerde etensresten

Keuzes ten aanzien van voedselbereiding leveren ook duurzaamheidsvoordelen op. Groenendaal: 'In onze productie-keuken bereiden we zelf onze maaltijden en dienen we het ook direct op. Dat is niet alleen smakelijker voor de bewoners, maar bespaart ook op het koelen en terug verwarmen. Etensresten worden gecomposteerd en buurtbewoners kunnen iedere zaterdag compost komen halen.' We hebben daarnaast een biovergister aangeschaft. In een biovergister komt mest of ander organisch materiaal samen in een verwarmde, luchtdichte tank. Vervolgens gaan bacteriën aan het werk om de biomassa om te zetten in methaangas. Momenteel zijn Pennemes en Mennistenerf bezig met directe inkoop van voedsel bij de boer die op biologische wijze teelt. 'Dit blijkt lastiger in te voeren dan we in eerste instantie dachten', vertelt Groenendaal. 'Het systeem is er namelijk niet op ingericht om op deze manier in te kopen. Het proces gaat met vallen en opstaan. De wens is er, dus we blijven ons inzetten om het te laten slagen.'

De heilzame werking van de natuur

Pennemes en Mennistenerf gaan uit van de heilzame werking van de natuur op de gezondheid en het welzijn van bewoners. En ook op die van medewerkers: 'Onderzoeker Jolanda Maas heeft bij ons de cortisolspiegel van bewoners onderzocht. Uit haar onderzoek bleek dat de cortisolspiegel stijgt wanneer mensen een half uur buiten in een natuurlijke omgeving zijn. Door cortisol voelen mensen zich gelukkiger. We nemen onze bewoners dus zoveel mogelijk mee naar buiten, wij noemen dat bio-walking.'

Ook aan de verlichting op de afdelingen is gedacht. 'We gebruiken daglicht-lampen op de afdelingen, geschakeld aan een klok', vertelt Groenendaal. 'De lichtintensiteit neemt in de loop van de dag af en verandert van kleur. Dit zorgt ervoor dat cliënten tot rust komen en worden voorbereid op de nacht. Dit helpt enorm bij de dagstructuur en geeft rust op de afdelingen.'

Verbeterde luchtkwaliteit

'Hoewel we onze gebouwen huren, investeren we toch zoveel mogelijk in de duurzaamheid van gebouwen en installaties', stelt Groenendaal. 'Bij Pennemes leveren onze zonnepanelen 30 procent van ons jaarlijks verbruik op en bij het Mennistenerf wordt het water dat we gebruiken voor het wassen en het koken voorverwarmd door de zonnecollectoren, waarmee we 30 procent op ons gasverbruik besparen.'

Groenendaal heeft ook een onderzoek laten doen naar de luchtkwaliteit binnen de gebouwen. 'Het bleek dat de lucht-circulatiesystemen veel urine- en schoonmaakmiddelen-verspreiden. Deze lucht geeft niet bepaald een huiselijk gevoel, daar kan iedereen zich wat bij voorstellen. We hebben luchtzuiverende kastjes in allerlei ruimtes geplaatst. Daarnaast hebben we veel losse planten en een plantenwand

geplaatst. Planten dragen naast de luchtkwaliteit ook nog eens bij aan ons mentaal welbevinden. Deze maatregelen helpen. Medewerkers en bewoners ervaren sindsdien een prettiger binnenklimaat.'

Dromen voor de toekomst

Pennemes en Mennistenerf maken elk jaar budget vrij voor duurzame projecten. 'Het onderwerp staat hoog op de agenda van ons bestuur, maar ook medewerkers, familieleden en cliëntenraad hebben dit onderwerp omarmd. Daarnaast is het een mooi visitekaartje voor onze organisatie. Onze doelstelling is om een zo vitaal en duurzaam mogelijk leef- woon- en werkklimaat te creëren', vertelt Groenendaal.

'Ik vind dat zorgorganisaties zich bewust moeten zijn van hun positie en zich af moeten vragen welke bijdrage zij kunnen leveren aan een gezonde leefomgeving. Alle Nederlanders hebben recht op de werking van een groene omgeving,' aldus Groenendaal. 'Waar ik nog van droom? Ik zou het geweldig vinden als we lokale boeren aan ons konden binden die exclusief voor ons gaan verbouwen, dichtbij inkopen, direct van producent naar consument. De cliënt dus.', zegt Groenendaal.

Zorgorganisatie: Rijnwaal Zorggroep

Initiatief: Een tuin met een beweeg- en ontmoetroute

Genieten in een tuin vol belevenissen

Rondom zorglocatie St. Jozef in Lent, onderdeel van Rijnwaal Zorggroep, ligt een prachtige tuin met een beweeg- en ontmoetroute. Rijnwaal had de wens op om locatie St. Jozef bewoners meer te laten integreren met buurtbewoners.

Ze zijn met dit vraagstuk naar tweedejaars studenten van de Hogeschool in Arnhem (HAN) gegaan. In samenwerking met deze studenten is een idee ontstaan om welzijn en leefbaarheid in de omgeving te vergroten: een tuin met een beweeg- en ontmoetroute. De tuin is vrij toegankelijk voor de hele omgeving. Bewoners van St. Jozef en buurtbewoners hebben daardoor een manier om elkaar te ontmoeten. Tijdens de route kom je onder

andere drie minibibliotheekjes tegen, een bijenhotel, een jeu-de-boulesbaan, diverse zithoekjes en een moestuin met kas. De moestuin wordt bijgehouden door bewoners en vrijwilligers. De verbouwde groenten worden klaargemaakt voor de bewoners van St. Jozef. Al twee jaar is de beweeg- en ontmoetroute een groot succes. Zowel bewoners van St. Jozef als buurtbewoners genieten volop van alle belevenissen in deze tuin.

Zorgorganisatie: Vilente
Initiatief: Een helende omgeving door middel van architectuur

Rustgevende architectuur

Het ontwerp van een gebouw kan gezondheid en welzijn bevorderen. Dat bewijst ook het woonzorgcentrum Het nieuwe Beekdal van Vilente in Heelsum. Het gebouw is ontworpen volgens het principe van de 'helende omgeving' van Planetree.

De architectuur van de gebouwen is op zo'n manier dat het rustgevend is. Binnen en buiten zijn verbonden en bewoners hebben veel daglicht en zicht op de natuur, wat een positief effect heeft op de gezondheid en het welzijn van bewoners en zorgpersoneel. De groene omgeving (zoals tuin, dakterras, bos) bevordert ook de mentale gezondheid van de bewoners. Daarbij gaat

het om een bewezen vermindering van agitatie, een positievere stemming en een verbeterde kwaliteit van leven. Om te zorgen dat bewoners met dementie ook vrij naar buiten kunnen, wordt er gebruik gemaakt van domotica met een persoonsgericht systeem. Hierdoor is er rust en veiligheid. Medewerkers krijgen een signaal zodra bewoners gevallen zijn of te ver weg zijn.

Zorgorganisatie: Vierstroom
Initiatief: E-bikes voor thuiszorgmedewerkers

E-bikes voor thuiszorgmedewerkers

Thuiszorgorganisatie Vierstroom draaide een pilot met e-bikes voor medewerkers om in de praktijk te onderzoeken wat de impact van elektrisch fietsen zou zijn op de reistijd. Dit bleek een succes.

Opvallend was dat de reistijd met 11,5 procent afnam en dat medewerkers 60 procent meer diensten op de fiets uitvoerden. Gewoon omdat ze dat op een e-bike leuk en handig vonden. Het bespaart reistijd, waardoor er meer cliënten geholpen kunnen worden met hetzelfde aantal medewerkers. En natuurlijk is het gewoon goed voor het milieu en draagt het bij aan de vitaliteit van medewerkers.

In samenwerking met Batavus ontwikkelde Vierstroom een e-bike die speciaal is aangepast aan de wensen van een zorgprofessional. Een licht, energiezuinig model dat onderweg

niet hoeft te worden opgeladen. Vierstroom sloot een vierjarig contract af met Batavus, waarbij de fietsen worden geleast. Alle medewerkers van Vierstroom komen in aanmerking voor een fiets, geheel kosteloos. Ze worden volledig ontzorgd omdat verzekering, onderhoud en pechhulp is inbegrepen, en de fiets mag ook privé gebruikt worden. Inmiddels gebruiken ruim 450 medewerkers van Vierstroom een e-bike. Met de titel 'landelijk fietsambassadeur' draagt Vierstroom hun concept voor werkverkeer uit naar andere zorgorganisaties en stimuleert hen om hiermee ook aan de slag te gaan.

ROOKVRIJ

OP WEG NAAR EEN

ROOKVRIJE GENERATIE

Zorgorganisatie: WelThuis
Initiatief: Een rookvrije zorglocatie

Een zorglocatie rookvrij, hoe doe je dat?

Per 1 juli 2021 zijn rookruimtes in (semi)-publieke en openbare gebouwen gesloten. Zo ook in de ouderenzorg. De nieuwbouwlocatie Boomgaard in Zoetermeer was in 2020 de eerste rookvrije locatie van WelThuis. Deze zorgorganisatie is met haar 17 locaties inmiddels volledig rookvrij. Locatiemanager Laurence Mannot-Hamelink stond aan het begin van de overgang naar een rookvrije locatie.

Wat was voor jullie de grootste motivatie om met een rookvrije locatie aan de slag te gaan?

'Er stond voor ons al een tijdje een verhuizing naar een nieuwbouwlocatie op de planning. We hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt om deze locatie om te zetten naar een rookvrije locatie. Het management van WelThuis had daarnaast de ambitie om in 2020 over te gaan naar rookvrij. Ik was automatisch koploper in dit traject. We hebben een werkgroepje ingericht om deze verhuizing en ons niet-rokenbeleid vorm te geven. Deze werkgroep bestond uit collega's uit de zorg, HR en vastgoed, en later ook een preventiemedewerker.'

Hoe zijn jullie als werkgroep vervolgens te werk gegaan?

'We hebben gezocht naar een oplossing voor de mensen die roken. In onze visie staat de cliënt centraal. We willen zo dicht mogelijk komen bij wat de bewoners thuis gewend zijn. Dat voelde een beetje tegenstrijdig. We hebben daar veel over gesproken met elkaar. Uiteindelijk hebben we een overgangperiode ingesteld voor de bewoners die al bij ons woonden. In deze periode hebben we hen, én de familie meegenomen door middel van brieven en e-mails. Hiermee kondigden we de maatregelen aan.'

'Voor nieuwe bewoners is de overgang makkelijker. Daar vertellen we aan de voorkant dat ze verhuizen naar een rookvrije woonlocatie. De oplossing voor de bewoners die roken was voor ons makkelijk. We zijn verhuisd naar een locatie waarbij elk appartement een eigen balkon heeft. Bewoners mogen alleen buiten roken op het eigen balkon. Als iemand begeleiding nodig heeft bij het roken kan het personeel vanuit het appartement, met de deur dicht, toekijken. Het personeel heeft namelijk ook recht op een rookvrije ruimte.'

.....
'Onze ervaring leert dat het beleid goed uitvoerbaar en uitlegbaar is.'

Was elke medewerker gelijk aan boord?

'Niet elke medewerker was gelijk aan boord. Het heeft tijd nodig. We zijn een traject gestart waarin we alle medewerkers meenamen. We zijn gestart met een niet-roken campagne, hebben geflyerd en hebben een stoppen-met-roken cursus aangeboden. Medewerkers mogen bij WelThuis niet roken in en rond de zorglocaties. Alle locatiemanagers waren verantwoordelijk voor het vinden van een geschikte plek. Bij ons mogen medewerkers zonder uniform ergens buiten het terrein roken.'

'Om sigarettenpeuken overlast te voorkomen hebben we op een van mijn locaties voor de rokers een asbakje gekocht die ze aan hun sleutel kunnen hangen. Zo kunnen ze zelf hun afval opruimen. Verder hebben we afgesproken dat degenen die roken drie keer tien minuten mogen roken. Aan het eind van hun dienst halen ze deze gemiste tijd weer in.'

Wat waren de grootste uitdagingen voor jullie?

'Het is eigenlijk vrij eenvoudig gegaan. Onze ervaring leert dat het beleid goed uitvoerbaar en uitlegbaar is. We hebben vanaf het begin ook de cliëntenraad en OR meegenomen. Knelpunten ontstaan niet per se bij de bewoner zelf, maar vaak met naasten van bewoners. We zien dat sommige bewoners met dementie vergeten dat ze roken. Ook zijn er meer niet-rokers dan rokers. Als er vier rokers wonen op een locatie van 66 personen is dat veel. Over het algemeen was de weerstand nihil. Dat gold ook voor mijn collega's die een bestaand gebouw rookvrij hebben gemaakt.'

Ook onze medewerkers zijn vanaf moment één betrokken bij het traject naar een rookvrije locatie. We doen het samen met elkaar, rokers én niet rokers. Onze zelforganiserende teams spreken elkaar aan wanneer de regels rondom het niet-roken niet gaan zoals afgesproken. Daar vertrouw ik op. We kijken per situatie naar een geschikte oplossing.'

Hoe kijk je persoonlijk naar de toekomst van roken in de ouderenzorg?

'Heel eerlijk? Ik denk dat wij in de toekomst steeds minder rokers gaan tegenkomen. Rokers komen steeds meer in de minderheid. Ook de maatschappij verandert sterk tegenover rokers. Ik verwacht steeds minder gesprekken over weerstand en knelpunten te voeren met bewoners, naasten en medewerkers. Oftewel, ik ben zeer positief over de toekomst.'

Circulariteit

Zorgorganisaties zijn bezig met circulariteit om de aantasting van grondstoffen op de aarde te stoppen. Om circulair te werken, wordt gekeken naar het vermijden en verminderen van producten. Vervolgens wordt ingezet op het langer gebruiken van producten voordat het wordt weggegooid (reparaties). Tenslotte worden producten na het weggooien gerecycled, zodat ze een tweede leven krijgen. Door afvalscheiding, afvalvermindering, duurzaam beheer en onderhoud, benutten van eigen afval en hergebruik van bouwmaterialen, kunnen zorgorganisaties de CO₂-uitstoot verminderen.

Initiatieven

Klik op één van de paginacijfers om naar het artikel te gaan.

Eigen afval benutten voor duurzame energie bij De Koperhorst

Hergebruik van bouwmaterialen bij ZorgSpectrum: van kantoorgebouw naar verpleeghuis

Duurzaam beheer en onderhoud van installaties bij Tangenborgh

Minder afval door slim incontinentiemateriaal bij Careyn

Beter scheiden van PMD-afval (plastic, metaal en drinkpakken) bij Tangenborgh

Zorgorganisatie: De Koperhorst
Initiatief: Eigen afval benutten voor duurzame energie

Afvalstromen scheiden door omgekeerd inzamelen

De Koperhorst is een kleine, zelfstandige organisatie in Amersfoort die verschillende soorten wonen en zorg aanbiedt aan ouderen. Op het gebied van verduurzaming heeft De Koperhorst een grote slag gemaakt in het afvalbeleid. Robert Sakkers, facility manager van De Koperhorst, vertelt hoe zij met het verzamelen van organisch afval zo'n 6.000 euro gaskosten per jaar besparen.

Een oplossing zoeken

'Samen met Rova (regionale afvalverwerker) zijn we gaan kijken naar hoe we onze grote afvalberg beter konden verwerken. Toen is besloten om afval omgekeerd te gaan inzamelen' vertelt Sakkers. Het afval dat herbruikbaar is, haalt Rova op aan huis. Maar al het restafval wat overblijft, brengt De Koperhorst naar hun eigen ondergrondse containers.

Sakkers legt verder uit: 'Alleen aan restafval hebben we zo'n 90.000 kilo per jaar. Doordat we omgekeerd zijn gaan inzamelen scheiden we alle afvalstromen. Dus papier, glas en PMD leveren we nu in speciale ondergrondse containers.' Sakkers vertelt dat ruim 20 procent van het restafval uit swill (gekookte voedselresten) bestaat. 'Dat is afval vanuit de keuken en dat willen we ook graag verminderen.' De Koperhorst heeft onlangs een subsidie ontvangen van de gemeente Amersfoort om een oplossing te genereren voor het overschot van restafval: een biovergister.

De biovergister biedt uitkomst

De biovergister is een compacte, slimme machine die organisch afval omzet in duurzame energie en hoogwaardige plantenextract. De biovergister wordt geplaatst in een container die buiten staat. Robert Sakkers legt uit hoe het werkt: 'Je verzamelt al het restafval in een emmer. Vervolgens leeg je deze emmer aan de voorkant van de container waarin de biovergister is geplaatst en 24 uur later heeft de machine in een kleine opslagtank gas geproduceerd. De tank wordt gevuld met gas dat wij weer gebruiken om onze cv-ketel mee op te stoken. Dat scheelt ons ongeveer 6.000 euro gaskosten per jaar.'

Energieopwek meten

De biovergister is zelflerend op basis van kunstmatige intelligentie: hij meet en verbetert continu de prestatie op basis van wat andere machines doen. De machine zit daarom ook digitaal aangesloten op de data van andere machines en kan daardoor nabootsen wat andere machines doen. Sakkers: 'Je kunt bijvoorbeeld ook kippenbotjes in de container gooien, maar als onze machine opmerkt dat een andere machine de kippenbotjes beter verwerkt, dan neemt de machine dat over. Ze leren op deze manier van elkaar.' Met de bijbehorende, geavanceerde app kun je prestaties monitoren, waarmee je dus ook kunt zien hoeveel energie er wordt opgewekt. 'Ons streven is om zo veel mogelijk omgekeerd afval in te zamelen en daarmee zo weinig mogelijk afval te produceren. Ik realiseer me dat dit

streven misschien ambitieus is, maar toch wil ik volgend jaar 20 procent minder restafval hebben', vertelt Sakkers.

Op de vraag waar hij trots op is, antwoordt hij: 'Waar ik echt trots op ben is dat wij als kleine, zelfstandige organisatie toch grote stappen hebben gezet in duurzaamheid. Wij hebben maar een beperkt budget, maar toch hebben we veel zelfstandig kunnen realiseren.'

Tips voor andere zorgorganisaties

'Wij zijn in 2021 begonnen met de [milieubarometer](#), daaraan gekoppeld de [milieuthermometer](#). Daarin staat benoemd wat je allemaal kunt verduurzamen in de organisatie. Als je dan als organisatie gaat kijken wanneer die specifieke acties aan de orde komen, dan kun je het lijstje zo afvinken. Dat hebben wij ook gedaan', aldus Robert Sakkers. Zijn tip aan andere zorgorganisaties is om ook aan de slag te gaan met de milieubarometer en -thermometer. 'De milieuthermometer is ook een keurmerk en je krijgt goed zicht in wat je allemaal kunt doen en hoe snel iets rendabel is. Ga aan de slag met een team dat je daarbij kan helpen. Doe het vooral niet helemaal alleen. Ga met elkaar in gesprek over hoe alles beter kan. Uiteindelijk krijg je daardoor ook een leuke samenwerking.'

.....
 'Ons streven is om zo veel mogelijk omgekeerd afval in te zamelen en daarmee zo weinig mogelijk afval te produceren.'

Zorgorganisatie: ZorgSpectrum
Initiatief: Hergebruik van bouwmaterialen:
 van kantoorgebouw naar verpleeghuis

Een kantoorgebouw transformeren naar **verpleeghuis**

Met het oog op de duurzaamheidsopgave en de woonopgave voor ouderen, is het hergebruiken van bestaande gebouwen een innovatieve oplossing. In oktober 2021 is de locatie De Kuifmees van ZorgSpectrum geopend in Nieuwegein.

Daarmee is een kantoorgebouw getransformeerd naar een verpleeghuis. De Kuifmees biedt 76 mensen met dementie een passende woonomgeving. De bovenste etage is het 'Verpleeghuis van de Toekomst', waarin nieuwe technieken en innovatieve oplossingen zoals virtual reality worden gebruikt.

Samen met de gemeente Nieuwegein heeft ZorgSpectrum gezocht naar een locatie om verpleeghuisplekken te creëren. Vanuit de ambitie van ZorgSpectrum op duurzaamheid lag de voorkeur op een bestaand pand, om materialen te kunnen hergebruiken. Het

kantoorpand bij De Kuifmees bleek geschikt. Een gesprek met een ontwikkelaar volgde en met een stuk aanbouw konden er in het pand 76 verpleeghuisplekken worden gerealiseerd. Een bijkomend voordeel is dat de gemeente Nieuwegein een expert is in het transformeren van kantoorpanden. Zij hebben dat vaker gedaan en weten veel rondom de wet- en regelgeving. Daardoor konden de vergunningen razendsnel geregeld worden. De Kuifmees is voorzien van extra isolatie, dubbelglas en zonnepanelen. Warmte wordt opgewekt door middel van een warmtepomp.

Zorgorganisatie: Tangenborgh
Initiatief: Duurzaam beheer en onderhoud van installaties

Technische installaties verduurzamen

Zorggroep Tangenborgh deed mee aan de Pilot 'Duurzaam beheer en onderhoud van technische installaties' van Intrakoop. Technische installaties voor verwarming, verkoeling en ventilatie zijn belangrijke energieverbruikers.

Als installaties onvoldoende functioneren of verouderd zijn, zorgt dat voor een minder gezond of behaaglijk binnenklimaat en verspilling van (energie)kosten. Na gebouwen en verlichting zijn technische installaties de grootste energieverbruikers. Welke kansen zijn er om het onderhoud te verduurzamen?

De pilot heeft geleid tot een praktisch overzicht met 18 actiepunten. Bij alle actiepunten is aangegeven wat de impact is op de CO2-reductie en hoe haalbaar de implementatie is. Veel actiepunten leiden met weinig inspanning al tot resultaat, bijvoorbeeld: stem verwarming en koeling op elkaar af, pleeg meer toestandsafhankelijk onderhoud in plaats van periodiek onderhoud en koop diensten lokaal in.

'Stem verwarming en koeling op elkaar af, pleeg meer toestandsafhankelijk onderhoud in plaats van periodiek onderhoud en koop diensten lokaal in.'

Zorgorganisatie: Careyn
Initiatief: Minder afval door nieuw incontinentiebeleid bij Careyn

Minder afval én persoonsgerichtere zorg door **slim incontinentiemateriaal**

Careyn onderzoekt op verschillende locaties het gebruik van slim incontinentiemateriaal. Continentiezorg is voor bewoners een belangrijk onderdeel van de dagelijks zorg. Met behulp van slimme materialen wordt geprobeerd om bewoners langer continent te houden door beter zicht te krijgen op hun plaspatronen.

Op vijf locaties worden twee innovaties ingezet. De eerste is de Identifi, die inzicht geeft in plaspatronen om optimale incontinentiemateriaal en verschoningsmomenten te kunnen bepalen. Dat is met name 's nachts fijn. Verschoningsmomenten zijn normaliter op vaste en geplande momenten. Hierdoor worden cliënten soms wakker gemaakt om volgens de planning te verschonen, soms is de controle onnodig en in andere gevallen is het te laat en is verschoning van het complete beddengoed nodig. De Identifi is daardoor prettig voor bewoners en vermindert de werkdruk van medewerkers in de nacht.

De andere oplossing is de Change indicator, hierbij zit aan de buitenkant van het incontinentiemateriaal een herbruikbare sensorstrip. Deze strip stuurt draadloos informatie door naar de app op een mobiele telefoon. De zorgmedewerkers kunnen in de app precies zien wanneer een cliënt verschoond moet worden. Bij het verschonen kan de sensorstrip losgekoppeld en weer bevestigd worden aan schoon incontinentiemateriaal.

Het nieuwe incontinentiebeleid voorkomt dus het onnodig gebruik van materialen, waardoor er minder afval wordt geproduceerd. Maar het belangrijkste voor Careyn is dat vernieuwing bijdraagt aan betere en persoonsgerichte zorg.

‘Vernieuwing draagt bij aan betere en persoonsgerichte zorg.’

Zorgorganisatie: Tangenborgh
Initiatief: Beter scheiden van PMD-afval
 (plastic, metaal en drinkpakken)

Duurzaamheid wordt in de zorg steeds meer een visitekaartje

Vriend en vijand zijn het erover eens dat duurzaamheid een steeds grote rol gaat spelen binnen zorgorganisaties. Maar hoe zet je de eerste stap? In 2021 deed zorgorganisatie Tangenborgh, met haar locatie Borgerhof, een pilot voor het beter scheiden van PMD-afval (plastic, metaal en drinkpakken). De pilot was een samenwerking van het ministerie van VWS en Intrakoop om de verduurzaming in de zorg een impuls te geven. Melissa Kruimink, projectmedewerker facilitair bij Tangenborgh, vertelt over het project.

Wat houdt de pilot voor het scheiden van PMD-afval precies in?

'In de ouderenzorg wordt er nog op heel weinig plekken PMD-afval apart ingezameld. In het kader van duurzaamheid willen we daar graag wat aan veranderen. Wij hebben gewerkt aan een praktische aanpak voor het verzamelen van PMD-afval. Hiermee helpen we onszelf en andere zorgorganisaties in een aantal stappen met het inrichten van het proces rondom afvalscheiding. Het stappenplan gaat in op de communicatie richting bewoners en medewerkers, implementatie van afvalscheiding, afspraken met afvalverwerkers, enzovoorts. Het beter scheiden van PMD-afval levert uiteindelijk meer herbruikbare grondstoffen op en daardoor zal de CO₂-uitstoot dalen.'

Waarom doet Tangenborgh mee aan deze pilot?

'Voor mijn afstudeerproject bij Tangenborgh was ik al bezig met het verduurzamen van afvalbeheer. Toen merkte ik al dat vanuit veel zorgorganisaties de wens was om het afvalproces te verduurzamen, maar niemand wist precies hoe. Vervolgens werd Tangenborgh benaderd om mee te werken aan de pilot Scheiden van PMD-afval van Intrakoop. Duurzaamheid wordt steeds meer een visitekaartje, niet alleen in het bedrijfsleven maar juist ook in de zorg. Daarom zet Tangenborgh hier actief op in. Uiteindelijk kunnen we hier de CO₂-uitstoot mee terugdringen. De pilot werd gefinancierd vanuit het ministerie van VWS.'

Hoe reageren medewerkers en bewoners op het scheiden van PMD-afval?

'We proberen medewerkers en bewoners niet te verplichten maar juist te motiveren en enthousiasmeren voor het scheiden van afval. Veel medewerkers zijn thuis al gewend om afval te scheiden. Dus waarom niet op het werk? Het helpt als al een aantal medewerkers zich actief inzet voor duurzaamheid. Dit was ook het geval bij onze locatie Borgerhof. Het belangrijkste voor de zorgmedewerkers is dat het scheiden van afval niet ten koste gaat van de tijd voor de cliënt. Aan bewoners leggen we middels een brief uit dat we een bijdrage willen leveren aan de verduurzaming van de maatschappij, voor een schonere wereld voor hun (klein) kinderen. De Borgerhof is overigens een woonzorglocatie en geen verpleeghuislocatie. Bewoners zijn zelf dus verantwoordelijk voor hun afval, maar zorgmedewerkers kunnen de afvalscheiding wel stimuleren.'

Wanneer is de pilot volgens jou geslaagd?

'Het uiteindelijke doel is natuurlijk het verminderen van de CO₂-uitstoot door het verduurzamen van zorgorganisaties. Maar dat gaat stap voor stap en we staan nu pas aan begin. Voor en na de pilot heeft afvalverwerker Renewi kwartaalmetingen gedaan van de containerhoeveelheden. Het totale restafval is met 12 procent verminderd. Al het ingezamelde PMD-afval is gesorteerd en daarvan is 80 procent tot 90 procent gerecycled.'

Er zijn grote verschillen in de processen van PMD-verwerking tussen afvalverwerkers. Je merkt dat het nog een nieuwe afvalstroom is; nog niet alles is mogelijk. Renewi heeft momenteel bijvoorbeeld nog geen mogelijkheden om PMD in ondergrondse containers op te halen terwijl wij op de locatie juist enkel ruimte hebben voor ondergrondse containers. Daar werken we nu aan. Daarnaast hoop ik dat medewerkers positief kijken naar het scheiden van afval en dat het proces ook werkbaar voor hen is ingericht. Ik wil namelijk dat andere zorgorganisaties ook onze aanpak kunnen gebruiken.'

Heb je nog tips voor andere zorgorganisaties die PMD-afval willen scheiden?

'Het belangrijkste is om alle medewerkers in je organisatie mee te nemen in het proces. Wij hebben een projectgroep opgericht met daarin zowel zorgmedewerkers, als medewerkers van facilitair en schoonmaak. Het gedrag van de medewerkers is bepalend in het scheiden van afval. Zij moeten er dus echt achter staan. Daarnaast is het van groot belang om je organisatie in kaart te brengen. Wat zijn de mogelijkheden per locatie? En je moet natuurlijk niet vergeten om je enthousiaste medewerkers te gebruiken, zij kunnen het beste hun collega's en bewoners motiveren.'

Meer lezen

ActiZ Toolkit Duurzaamheid met een overzicht van wetgeving, hulpmiddelen en voorbeelden.
www.actiz.nl/toolkit-duurzaamheid

ActiZ Factsheet Vervoersbeleid met daarin maatregelen als minder kilometers (thuiswerken, digitale zorg), stimuleren fietsen of OV, zuinige banden of gebruik van elektrische auto's; goede voorbeelden; financiële regelingen en subsidies.
www.actiz.nl/duurzaam-vervoersbeleid

ActiZ Whitelabel Duurzaamheid met informatie over hulpmiddelen voor verduurzaming, goede voorbeelden en handige tools.
www.actiz.nl/whitelabel-duurzaamheid

CO2-reductietool zorg voor het inzichtelijk maken van duurzaamheidsbeleid (Excel-bestand).
<https://milieuplatformzorg.nl/co2reductietool>

ActiZ, VGN, de Nederlandse GGZ en het Milieuplatform Zorgsector (MPZ) hebben hierbij een 'Handreiking routekaarten zorgvastgoed' ontwikkeld.
<https://bit.ly/3xr0enP>

Voor kleinere organisaties (<10 gebouwen) is er een aantrekkelijk aanbod vanuit de provincies voor het begeleiden en stimuleren van verduurzamen van maatschappelijk vastgoed.
www.actiz.nl/mijn-actiz/ontzorging-verduurzaming-zorgvastgoed

Expertisecentrum Verduurzaming Zorg (EVZ) voor meer informatie, webinars en voorbeelden over de routekaart zorgvastgoed en CO2-reductie.
www.expertisecentrumverduurzamingzorg.nl

Green Deal Duurzame Zorg: Individuele zorgorganisaties kunnen zich verbinden aan de landelijke of regionale Green Deal Duurzame Zorg. Dit is een onderdeel en uitwerking van de ambities uit het Klimaatakkoord, het Akkoord van Parijs en de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. De Green Deal Duurzame Zorg 3.0 wordt momenteel ontwikkeld en verwachting is dat deze najaar 2022 gereed is.
www.greendeals.nl/green-deals/duurzame-zorg-voor-gezonde-toekomst

Milieuplatform Zorgsector helpt de zorg te verduurzamen door het ontwikkelen van handleidingen en ervaringen te delen. MPZ is een vereniging, zorgorganisaties met een lidmaatschap krijgen toegang tot de kennisbank.
<https://milieuplatformzorg.nl>

Milieuthermometer is een instrument om allerlei duurzaamheidsthema's via maatregelen in de organisatie op te pakken.
<https://milieuplatformzorg.nl/milieuthermometer>

MVO Nederland behartigt belangen voor 'maatschappelijk verantwoord ondernemen', dat wil zeggen: klimaatneutraal, circulair, inclusief en met eerlijke ketens.
www.mvonderland.nl

Pilots duurzame zorg van Intrakoop op het gebied van voeding, afvalscheiding en duurzaam onderhoud. De resultaten en ervaringen van de pilots helpen andere organisaties om aan de slag te gaan met een aantal thema's binnen duurzaamheid.
<https://www.intrakoop.nl/diensten/duurzaamheid/drie-pilots-voor-duurzame-zorg>

RIVM deelt praktijkvoorbeelden op de verschillende pijlers van de Green Deal Duurzame Zorg en onderzoekt mogelijkheden door wetenschappelijke kennis te vergaren.
www.rivm.nl/green-deal-duurzame-zorg

Stappenplan Informatieplicht van RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland):
<https://infographics.rvo.nl/informatieplicht> waarmee zorgorganisaties kunnen bepalen welke energiebesparende maatregelen nodig zijn: <https://bit.ly/3HoBFy1>

Toolkit Rookvrije Zorg biedt handvatten om een rookvrije en dus gezondere leef- en werkomgeving te realiseren.
www.rookvrijezorg.com/toolkit

VANG Buitenshuis is een programma van Rijkswaterstaat voor de vermindering van afval en meer circulaire bedrijfsvoering.
<https://vangbuitenshuis.nl/afvalscheiding>

Colofon:

Ontwerp en opmaak: maan identity. design. content.
Ulvenhout

©juli 2022

Deze uitgave mag zonder toestemming van ActiZ voor niet-commercieel gebruik worden gedownload. Afzonderlijk gebruik van het beeldmateriaal is niet toegestaan. Voorts alle rechten voorbehouden.

Disclaimer

Deze uitgave is met grote zorgvuldigheid en met gebruikmaking van de meest actuele gegevens tot stand gekomen. Het is evenwel niet geheel uitgesloten dat de informatie in deze uitgave onjuistheden en/of onvolkomenheden bevat. ActiZ aanvaardt geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade ontstaan door eventuele onjuistheden en/of onvolkomenheden. Aan de inhoud van deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

actiz